

Urheilutähtiä ja vastarinnan kasvoja

Ukrainalaiset olympiaurheilijat maansa julkikuvan ja kansallisen identiteetin rakentajina
suomalaisessa uutismediassa sotavuosina 2023–2024

Aino Lehtinen

Kandidaatintutkielma

Median musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, mediatutkimus

Aino Lehtinen

Urheilutähtiä ja vastarinnan kasvoja – Ukrainalaiset olympiaurheilijat maansa julkikuvan ja kansallisen identiteetin rakentajina suomalaisessa uutismediassa sotavuosina 2023–2024

Sivumäärät: 29

Tässä tutkielmassa tutkin, millä tavoin ukrainalaisista urheilijoista uutisoidaan sota-aikana suomalaisessa mediassa ja siten rakennetaan kuvaa Ukrainasta ja sen kansallisesta identiteetistä. Tutkimusaineistonani toimii kymmenen suomalaisen perinteisen median verkkoalustoille julkaistua artikkelia, jotka käsittelevät ukrainalaisia urheilijoita vuoden 2024 Pariisin olympialaisten ja Venäjän hyökkäyssodan aikana. Lähestyn aiheitani artikkeleista muodostuvan urheilijakuvan, urheilijoiden asemoinnin, sodan ja urheilun rinnastamisen sekä vastakkainasettelun kautta.

Tutkimusmenetelmänä ja teoreettisena pohjana toimii diskurssianalyysi, jossa kieli nähdään sosiaalista todellisuutta rakentavana. Tutkielman taustalla vaikuttaa politiikan medioituminen ja Michel Foucaultin (2005) käsitys vallan ja tiedon yhteenkietoutuneisuudesta. Kansallisen identiteetin muodostumisen tutkimisessa hyödynnän lisäksi nationalismin teorian käsitteitä ”kuvitellut yhteisöt” ja ”banaali nationalismi.” Tavoitteenani on selvittää, millä tavoin uutisointi ukrainalaisurheilijoista suomalaismediassa rakentaa Ukrainan julkikuvaa ja kansallista identiteettiä.

Analyysini osoittaa, että ukrainalaisurheilijoista rakennetaan eri kielellisiin ja tunteisiin vetoaviin keinoin diskursseja, kuten uhri-, sankari-, pakolais-, soturi- ja tähtidiskursseja. Lisäksi heidät asetetaan maansa kasvojen ja poliittisten nappuloiden asemaan, jossa he toimivat esimerkiksi vastarinnan, toivon ja kansallissankaruuden symboleina. Sota ja urheilu esitetään toisistaan erottamattomina erilaisten sanavalintojen, tapahtumakuvausten ja henkilökohtaloiden kautta, jonka lisäksi maan tilanne ja kaipaama apu näyttäytyy paljon urheilua tärkeämpänä. Vastakkainasettelua hyödynnetään puolestaan rakentamaan viholliskuvaa Venäjästä sekä eroa erityisesti Ukrainan ja Venäjän välille. Nämä kaikki toimivat keinoina Ukrainan julkikuvan ja sen kansallisen identiteetin muodostumisessa ja osoittavat uutisten sisältämien kielellisten keinojen olevan merkittävässä osassa käsityksessämme Ukrainasta, ukrainalaisista ja sodasta osapuolinen.

Avainsanat: Ukrainan sota, lehtiartikkelit, medioituminen, urheilijat, olympialaiset, kansallinen identiteetti, banaali nationalismi, diskurssianalyysi, mediatutkimus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuskysymys ja aineisto	4
1.2	Keskeisiä käsitteitä	6
2	Tutkielman taustat	8
2.1	Urheilu, politiikka ja lehdistö	8
2.2	Menetelmänä diskurssianalyysi	9
2.3	Kontekstin valta	10
3	Kansakunnan kasvot	11
3.1	Uhreja, sankareita ja satureita	11
3.2	Symboleita ja rauhankyyhkyjä	14
4	Ukrainalaisuus ja kansallinen identiteetti	18
4.1	Rintamalla lähtöviivalla: sota vai urheilua?	18
4.2	Me ja naapurin terroristivaltio	21
5	Lopuksi	25
	Lähteet	27

1 Johdanto

Median rooli sodankäynnin areenana on teknologisten harppausten myötä kasvanut niin merkittäväksi, että niitä on mahdoton erottaa toisistaan (Hoskins & O’Loughlin 2010, 4). Mediasta on tullut sodan työkalu, jolla kamppaillaan informaatiosta ja näkyvyydestä niin paikalliselle kuin globaalillekin yleisölle. Tätä uutta sodankäynnin areenaa voidaankin pitää ulottuvuutena, joka on aktiivisesti osana rakentamassa kuvaa konfliktista. (Mortensen & Pantti 2023, 5.) Nämä median rakentamat näkökulmat ovat elintärkeitä sotaa käyväälle maalle niin julkisen mielipiteen, sodan oikeuttamisen kuin avun saamisen kannalta (Hoskins & O’Loughlin 2010, 5).

Tutkielmassani tarkastelen sota-ajan uutisointia ukrainalaisista olympia- ja paralympiaurheilijoista. Helmikuussa vuonna 2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on suurin aseellinen konflikti Euroopassa sitten toisen maailmansodan ja sen saama valtava mediahuomio on sen mukainen (Mortensen & Pantti 2023, 10–11). Mediahuomionsa avulla se on tehnyt itsestään myös erottamattoman osan kansainvälisiä tapahtumia ja urheilua. Sotaan eivät enää osallistu vain rintamasotilaat vaan myös Ukrainan lippua kantavat ja kansallista identiteettiä rakentavat Ukrainan edustajat. Tämä näkyy erityisesti ukrainalaisten olympiaurheilijoiden kohdalla, joista rakennetaan uutismediassa tietynlaista kuvaa kansainvälisten silmäparien edessä. Ukrainan kansallista identiteettiä luodaan urheilijakuvan lisäksi sodan ja urheilun yhteenkietomisellä ja voimakkaalla vastakkainasettelulla. Tutkielman tavoitteena onkin selvittää, millä tavoin uutisointi ukrainalaisurheilijoista suomalaismediassa rakentaa Ukrainan julkikuvaa ja kansallista identiteettiä sota-aikana.

1.1 Tutkimuskysymys ja aineisto

Tutkimuskysymykseni kuuluu: millä tavoin suomalaisessa mediassa uutisoidaan ukrainalaisurheilijoista ja siten rakennetaan kuvaa Ukrainasta ja sen kansallisesta identiteetistä sota-aikana? Tutkielmassani keskityn uutistekstiin ja sen rakentamaan kuvaan ukrainalaisista urheilijoista ja Ukrainan kansallisesta identiteetistä Venäjän hyökkäyssodan sekä Pariisin olympialaisten ja paralympialaisten aikana. Kysymykseni muodostui sen perusteella, että haluan kiinnittää huomiota juuri suomalaisen uutismedian tapoihin maalata kuvaa Ukrainasta paljon uutisoidun sodan yhteydessä urheilijoita hyödyntäen. Lähestyn tutkimuskysymystäni urheilijoiden mediakuvan ja kansallisen identiteetin rakentumisen näkökulmasta, joita pohdin neljän alakysymyksen kautta: millaisin kielellisin keinoin diskursseja urheilijoista

rakennetaan? Millaiseen asemaan urheilijat asetetaan? Miten sota kytkeytyy urheiluun ja kansalliseen identiteettiin? Miten vastakkainasettelu rakentaa kansallista identiteettiä?

Tutkimusaineistoni koostuu kymmenen suomalaisen perinteisen median artikkelista, jotka on kerätty niiden verkkoalustojen julkaisuista. Erityisesti urheiluun keskittyvät lehtitoimitukset ovat viime vuosina panostaneet paljon juuri verkkojournalismiin, josta oma aineistonikin löytyi (Kolamo 2018, 119). Olen valinnut neljä artikkelia *Helsingin Sanomilta*, neljä *Yleltä* ja kaksi *Ilta Sanomilta* aikaväliltä 13.2.2023–30.8.2024. *Yle* ja *Helsingin Sanomat* ovat molemmat suurimpia uutistaloja Suomessa, kun taas *Ilta Sanomat* on sensaatiohakuisemmaksi mielletty iltapäivälehti (Laine 2021; Ampuja ym. 2026, 29). *Helsingin Sanomat* ja *Ilta Sanomat* kuuluvat näistä samaan konserniin. Valitsin juuri nämä lähteet, koska halusin uutisia vertailun vuoksi eri kokoisista ja suomalaisille tutuista lehdistä. Tämän lisäksi pyrin valitsemaan keskenään eri urheilijoihin keskittyviä tekstejä. Kaikki artikkelini, jotka koostuvat yhdestä kuukausiliitteestä ja yhdeksästä urheilujournalistisesta artikkelista, käsittelevät ukrainalaisurheilijoita Pariisin olympialaisten tai paralympialaisten ja Venäjän käynnissä olevan hyökkäyssodan aikana. Sisällytän tutkielmassani puheeseen Pariisin olympialaisista myös paralympialaiset.

Lähdin liikkeelle käymällä aineistoni artikkeleita yksitellen läpi ja keskittymällä aina yhteen alakysymykseen kerrallaan. Kirjasin kaikki huomioni ylös, jonka jälkeen aloin etsimään toistuvia yhtäläisyyksiä ja eroja. Tutkimusmenetelmäni oli kokonaisuudessaan todella aineistolähtöinen ja sen ohella hyödynsin keskeisenä menetelmänä ja teoreettisena viitekehyksenä diskurssianalyysia, jota käsittelem seuraavassa pääluvussa yksityiskohtaisemmin.

Rajasin aineistoni koskemaan ukrainalaisia urheilijoita Pariisin olympialaisten ja paralympialaisten yhteydessä, koska minua kiinnosti erityisesti kansainvälisten suur tapahtumien sisältämä politiikka yksilöurheilijoiden näkökulmasta. Lisäksi koin Pariisin olympialaisten 2024 osuvan ajallisesti mielenkiintoiseen kohtaan sodan näkökulmasta, sillä ne olivat ensimmäiset olympialaiset Ukrainan sodan syttymisen jälkeen. Olympialaiset näyttäytyvätkin usein suurena mediatapahtumana ja siten myös poliittisena näyttämönä, jota on ohjailtu vastaamaan diplomatian tarpeisiin (Whannel 2008, 4). Valitsin kaikki aineistoni kolmen eri suomalaisen perinteisen median kanavalta, jotta pystyisin vertaamaan niitä keskenään ja pohtimaan niiden kautta juuri Suomessa rakentuvaa kuvaa Ukrainasta. Koko tutkielma-aiheeni valikoitui sen perusteella, että olen aina ollut kiinnostunut urheilutapahtumien sisältämästä politiikasta ja median tarjoamasta alustasta levittää haluttua viestiä. Koin Ukrainan sodan olevan myös

ajankohtainen ja läheinen aihe suomalaisille, jota ei olla tutkittu juuri urheilijoiden rakentaman kuvan kautta.

1.2 Keskeisiä käsitteitä

Tutkielmani taustalla vaikuttava käsite on politiikan medioituminen. Medioituminen itsessään on monitulkintainen käsite, jolla viitataan usein median merkityksen kasvuun tai ajatukseen mediasta omana valtatekijänä, joka noudattaa omaa toimintalogiikkaa (Kunelius ym. 2009, 48). Poliitiikan medioitumisella on puolestaan viitattu Juha Herkmanin (2011, 22) teoksessa *Politiikka ja mediajulkisuus* siihen, kuinka mediajulkisuuden toiminta ja logiikka ovat alkaneet määräämään myös politiikan toimintamuotoja. Edellä mainitusta mediajulkisuudesta onkin tullut olennainen ja jopa välttämätön osa kaikenlaista poliittista toimintaa. Sillä on myös usein sellaista valtaa, joka vaikuttaa henkilökohtaisen politiikan ytimeen eli identiteettien määrittelyyn. (Herkman 2011, 12, 43.) Poliitiikan medioituminen ja sen kaipaama mediajulkisuus ovat merkittävässä osassa tutkielmani taustalla, sillä keskityn nimenomaan politiikan ilmenemiseen ukrainalaisurheilijoita koskevissa uutisissa olympialaisten tarjoamalla valtavalla mediajulkisuuden areenalla. Mediajulkisuuden valtaa identiteettien määrittelyssä tarkastelen taas Ukrainan kansallisen identiteetin rakentumisen näkökulmasta uutisissa. En viittaa erikseen tutkielmassani politiikan medioitumisen käsitteeseen, vaan se on keskeinen tekijä kaiken analyysini taustalla.

Toinen keskeinen käsite tutkielmassani on kansainvälisen politiikan tutkija Benedict Andersonin (2007) määrittelemä *kuvitellut yhteisöt*. Tässä monikäyttöisessä ja laajalti sovelletussa käsitteessä viitataan sellaisiin yhteisöihin, jotka ovat niin laajoja, etteivät niiden jäsenet tunne toisiaan. Perusväite onkin, että kansakunnat ovat tällaisia kuviteltuja yhteisöjä (Nurmiainen 2007; Anderson 2007, 9–11). Omassa tutkielmassani hyödynnän aihetta käsitteleviä teoksia, joista keskeisin on *Kuvitellut yhteisöt* (Anderson 2007, 207), jossa kieli esiintyy yhteisöä yhdistävänä tekijänä. Näiden avulla pohdin, mitkä uutisaineistoni keinot rakentavat ukrainalaista kuviteltua yhteisöä ja siten kansallista identiteettiä. Korostan erityisesti Andersonin (2007, 74; Kortti 2016, 150) näkemystä sanomalehdistä kuviteltujen yhteisöjen rakentajina ja modernin nationalismin muotoina.

Kolmas tutkielmani kannalta olennainen ja paljon tutkimuksissa käytetty käsite on sosiaalipsykologi Michael Billigin (1995) *banaali nationalismi*, jolla tarkoitetaan arkipäiväisiä ja kansallista yhteenkuuluvuutta muodostavia nationalismin muotoja (Kortti 2016, 150). Tarkastelen käsitettä teoksen *Banal Nationalism* (Billig 1995) lisäksi Jukka Kortin teoksen

Mediahistoria (2016) avulla. Billig (1995) on käsitteensä ohella nostanut yhdeksi esimerkiksi omankin aiheeni kannalta olennaiset urheilutapahtumat sekä korostanut sanomalehdistön hyödyntämää banaalia nationalismia niin urheilujutuissa kuin kansallisen politiikan yhteydessä. Hänen tutkimustensa mukaan omankin aiheeni kannalta keskeinen lehdistö on vahvasti mukana rakentamassa käsityksiä kansasta, kotimaasta ja ”meistä.” (Billig 1995, 94; Kortti 2016, 151.)

2 Tutkielman taustat

2.1 Urheilu, politiikka ja lehdistö

Urheilun voi käsittää urheilun sukupuolittuneita toimintamalleja tutkineen Pamela J. Creedonin (1994, 3–4) mukaan urheilemiseksi tai yhteiskunnalliseksi instituutioksi, joista jälkimmäisessä se nähdään osana yhteiskuntaa, kuten taloutta, kulttuuria ja politiikkaa. Urheilun kulttuuripoliittista merkittävyyttä tutkitaan Garry Whannelin (2008) teoksessa *Culture, politics and sports*. Whannelin (2008, 39) mukaan aihetta tutkineet sosiologit ovat todenneet, että sosiaaliseen elämään vahvasti kuuluva urheilu on mahdoton erottaa politiikasta. Kansainvälinen urheilu on nähty osaksi diplomatiaa, jolla pidetään yllä välejä ja yhteyksiä muihin valtioihin. Urheilutapahtumat toimivat tällöin areenoina, jossa maiden hallitukset pyrkivät esittämään haluttua kansallisimagoa muulle maailmalle. (Whannel 2008, 32, 69.)

Whannel (2008, 44) esittää, että diplomaattisuutensa lisäksi urheilua on tutkittu keinona rakentaa valtioiden minäkuva ja tehostaa patriotismia. Urheilulla onkin merkittävä sosiaalinen ja poliittinen rooli identiteettien muodostumisessa, sillä se tarjoaa keinon identifioitua osaksi suurempaa kollektiivia. Käsitykseen kansallisesta identiteetistä ja sen ajatukseen ”meistä” liittyty kuitenkin myös ajatus toiseudesta ja ”heistä.” Täten urheilu voi määrittää lisäksi sen, keitä muut ovat. (Whannel 2008, 48, 170.)

Toinen tutkielmani kannalta keskeinen tutkija on Sami Kolamo, jolta hyödynnän teoksia *Fifan valtapeli* (2014) ja *Mediaurheilu* (2018). Hänen mukaansa median rooli on ollut erityisen tärkeä monen urheilumuodon kehityksen kannalta (Kolamo 2014, 64). Sen jälkeen, kun urheilutapahtumista tuli globaaleita televisiospektaakkeleita, ne pystyivät lisäksi toimimaan sosiaalista muutosta edesauttavina ja äänen tarjoavina areenoina sellaisillekin ryhmille kenelle se ei ennen ollut mahdollista. Yksi tällainen mediaspektaakkeli on olympialaiset, jonka liike on vuosien saatossa symboloinut kansainvälisyyttä, rauhaa ja yhtenäisyyttä. Se kuuluu yhdeksi niistä harvoista instituuteista, joiden avulla voimme määritellä itseämme yhtenäisenä ja globaalina kollektiivina. (Whannel 2008, 32, 109, 200, 237.) Historian saatossa olympialaisissa on urheilijoiden avulla esitetty maan henkistä ja fyysistä kuntoa, joka on yhteydessä tutkielmassanikin tarkastelemaan kansakunnan rakentumiseen (Kolamo 2014, 63).

Ukrainan sota on saanut erityisesti uutismediassa osakseen valtavaa huomiota, jonka merkitystä onkin tutkittu teoksessa *Media and the War in Ukraine* (Mortensen & Pantti 2023). Globaalilla uutisoinnilla sodasta, jossa toimittajat uutisoivat muualla tapahtuvista asioista omassa

maassaan ja omalla äidinkielellään osoitetaan tiedon levittämisen ohella myös tukea. Kansainvälisten konfliktien uutisoinnissa näkyy myös tyypillisesti kotimaan kansalliset intressit ja geopoliittinen asema. (Mortensen & Pantti 2023, 10, 11, 189.) Näiden uutisten sisältämien arvojen tuleekin mukautua yleisönsä odotuksiin ollakseen luotettavia. Uutisteksti ei täten ole täysin objektiivista vaan pikemminkin ohjaa lukijan ymmärrystä tiettyyn suuntaan valitsemalla mitä käsitellään ja mitä ei. (Hoskins & O’Loughlin 2010, 45, 66.) Eri median muodoista juuri lehdistöllä on ollut historiallisesti tärkeä rooli eräänlaisena poliittisen vallan vahvistajana ja haastajana sekä demokratian peruspilarina (Herkman. 2011 70–71).

2.2 Menetelmänä diskurssianalyysi

Hyödyntämäni menetelmä ja teoreettinen viitekehys on diskurssianalyysi, jossa keskeistä on ajatus kielenkäytöstä sosiaalisen todellisuuden rakentajana (Jokinen ym. 2016, 26). Filosofi Michel Foucault (2005) korostaa vallan ja tiedon yhteenkietoutuneisuutta, jossa kieli nähdään merkityksiä rakentavana resurssina. Diskurssit ovatkin keskeinen käsite tämän yhteenkietoutumisen tutkimisessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 74.) Teoksessa *Diskurssianalyysi – teorian, peruskäsitteet ja käyttö* (Jokinen ym. 2016, 76) erotetaan kaksi toisiinsa sidoksissa olevaa aspektia: diskurssien sisäiset valtasuhteet ja diskurssien väliset valtasuhteet. Tarkastellessa ensimmäistä aspektia sisäisistä valtasuhteista, voidaan siitä erottaa kolme ulottuvuutta: 1) mitä diskurssissa sanotaan tai tehdään, 2) millaisia ovat toimijoiden väliset suhteet diskurssissa ja 3) millaisiin subjektipositioihin ihmiset voivat asemoitua. (Jokinen ym. 2016, 85.)

Lähdin liikkeelle ensimmäisestä sisäisten valtasuhteiden ulottuvuudesta tarkastelemalla mitä diskursseja ukrainalaisista urheilijoista nousee esille, millaista kuvaa heistä kielellisesti luodaan ja mitä näissä diskursseissa sanotaan. Lisäksi pohdin, miten sota- ja urheiludiskurssit kytkeytyvät toisiinsa ja kansallisen identiteetin rakentumiseen. Sisäisten valtasuhteiden kahteen jälkimmäiseen ulottuvuuteen syvennyin taas pohtimalla urheilijoiden asemaa ja Ukrainan ja Venäjän kaltaisten toimijoiden välisiä suhteita vastakkainasettelun kautta. Diskurssien välisen valtasuhteiden aspektia käsitelin artikkeleista löytämäni hegemonisten diskurssien avulla. Keskityin tässä siihen, saivatko jotkin näkökulmat mediajulkisuudessa hegemonisen eli hallitsevan aseman (Herkman 2011, 42). Selkeyttämisen kannalta syvennyin jokaisessa analyysiluvussani yhteen alakysymykseen ja selitän siinä hyödyntämäni valtasuhteiden aspektin ja ulottuvuuden.

Diskurssianalyysin lähellä oleva teoreettis-metodologinen suuntaus on retoriikan tutkimus, jonka voidaan ajatella olevan myös yksi diskurssianalyysin muoto. Retoriikan analyysissa

tarkastellaan teksteissä kirjoittajan ja lukijoiden välisiä sosiaalisia suhteita, jonka lisäksi sitä käytetään paljon poliittissävyytteisten aineistojen analyysiin. (Vuori 2021.) Sivuan tutkielmasani retoriikan analyysistä tunteisiin vaikuttamista ja suhteen luomista yleisöön silloin, kun näen sen merkittävänä osana diskurssien rakentumista.

2.3 Kontekstin valta

Diskurssianalyysiin liittyy vahvasti konteksti, sillä tutkimuksen kohteena on kielenkäytön lisäksi myös se tilanne, jossa sitä käytetään. Kontekstiin liittyy myös olennaisesti valta, koska kieli järjestyy sosiaalisten normien, yhteiskunnan ja vallan rakenteiden mukaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 38–39.) Eri diskursseja uutistekstissä voidaankin tarkastella vallan ja kielen kautta, kuten kuinka paljon siinä näkyvät siinä esiintyvien ihmisten diskurssit verrattuna toimittajan diskurssiin (Kalliokoski 1996, 55). On syytä huomioida, että analysoimieni uutisten kohteet ovat kaikki olympiatason urheilijoita ja arvokisamenestyjiä, joka jo itsessään asettaa heidät tietynlaiselle arvostuksen jalustalle heidän puhuessaan maansa puolesta.

Toimittajan, uutislähteen ja uutiskohteen suhde on kontekstissa olennainen, sillä ne ovat harvoin täysin tasa-arvoisia: toimittajalla on valta tulkinnoillaan määritellä konteksti ja kehys uutisen kohteelle (Kunelius ym. 2009, 307). Aineistoni on valittu Suomen johtavien uutismedioiden *Helsingin Sanomien* ja *Ylen* verkkojulkaisuista sekä iltapäivälehdiksi luokitellusta *Ilta Sanomista*. Valitsemani juttutyypit asettuvat yhtä lukuun ottamatta urheilujournalismin alaisuuteen ja sisältävät juttutyypiltään normaaleja uutisia, kuukausiliitteen ja kaksi kommenttia. Toimittajat taas ovat yhtä politiikan toimituksen esihenkilöä ja ulkomaankirjeenvaihtajaa lukuun ottamatta urheilutoimittajia, joka voi vaikuttaa siihen, miten urheilijat esitetään suhteessa sotaan. Mediaurheilua tutkinut Raymond Boyle (2006, 1) onkin verrannut urheilujournalismia paradoksiin, jonka tavoitteina ovat sekä ihannointi että objektiivisuus.

Kolamon (2018, 101) mukaan medially on agenda- ja kehysvaltaa, eli se päättää mistä asioista puhutaan, miten niistä puhutaan ja mitkä asiat puolestaan jätetään huomiotta. Kontekstin suhteen merkittävää on siis aineistossani huomioida, mitä uutisissa jätetään sanomatta. Yksi olennainen vaiettu teema on Ukrainan asema verrattuna muihin sota käyviin maihin, sillä sen mediahuomio uutisissa on ollut niin suurta, että muiden maailman tapahtumien pelätään jäävän sen varjoon. Länsimaisia uutistoimistoja onkin syytetty kohtelemasta Ukrainan tilannetta eri tavalla kuin Euroopan ulkopuolisia tapahtumia. (Mortensen & Pantti 2023, 10–11.)

3 Kansakunnan kasvot

3.1 Uhreja, sankareita ja sotureita

”Viime vuoden syyskuussa Vadym Hiltšuk menetti molemmat jalkansa pommi-iskussa. Päivä oli hänen syntymäpäivänsä. Sotilastoverit pelastivat hänet ja toimittivat hänet hoitoon Kiovaan. – – Nyt hän harjoittelee Ukrainan paralympiajoukkueessa” (Luoma-aho *HS* 2024).

Sodan uhri, pakolainen ja esikuva – kaikki tämä välittyy lukijalle yllä olevasta sitaatista. Ukrainalaisia olympiaurheilijoita käsittelevissä artikkeleissa korostuvatkin tietynlaiset tavat puhua, kuvata ja esittää urheilijoita. Tämä kielenkäyttö puolestaan rakentaa meille jopa tajua-mattamme tietynlaista kuvaa puolustussotaa käyvästä Ukrainasta ja sen kansalaisista. Diskurs-sianalyyssissä kielenkäyttö nähdään toimintana, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta (Suoni-nen 2021). Tätä todellisuutta rakennetaan artikkeleissa muodostamalla urheilijoista diskurs-seja eri kielellisiä ja retorisia keinoja käyttäen. Näihin diskursseihin liittyy aina valtaa, joka näkyy niiden kyvyssä esittää ihmiset ja maailman tapahtumat ”totena” ja tietystä näkökul-masta (Pietikäinen & Mäntynen. 2019, 73). Diskurssit sisältävät myös sisäisiä valtasuhteita ja diskurssien välisiä valtasuhteita, joista ensimmäistä tarkastelen seuraavaksi pohtimalla, mitä diskursseilla urheilijoista sanotaan ja mitä niillä tehdään. (Jokinen ym. 2016, 76, 85.)

Ukrainalaiset urheilijat esitetään artikkeleissa ennen kaikkea sodasta kärsineinä hahmoina. Yleinen tällainen kärsimyksen muoto ja esille noussut diskurssi on pakolaisuus. Urheilijat määriteltiin usein Ukrainan pääkaupunki Kiovaan tai ulkomaille pakon edessä paenneina, ku-ten kappaleen alun sitaattikin sotilastovereiden pelastamasta ja Kiovaan turvaan viedystä Vadym Hiltšukista antaa ymmärtää (Luoma-aho *HS* 2024). Pakolaisuus liitettiin usein kodin menettämiseen tai kotiin palaamisen toivottomuuteen, kuten esimerkiksi lauseesta ”keskuk- sessa harjoitteli kotinsa menettäneitä, Kiovaan paenneita urheilijoita,” (Luoma-aho *HS* 2024) käy ilmi. Kodin menettämisen käsitys vaikuttaa artikkeleissa symboloivan sekä kotitalon ja omaisuuden että koko kotimaan menettämisen pelkoa. Anderson (2007, 203) näkee, että kielet usein kuvaavat valtiota juuri kotina tai isänmaan kaltaisin sukulaisuustermein. Hän puhuu näistä ilmaisuista ”luonnollisina siteinä” eli kansakunnallisuutta edistävinä voimina, joihin ei itse pysty vaikuttamaan (Anderson 2007, 204). Pakolaisuutta taas kehystettiin artikkelissa ko-rostamalla paljon kotiolosuhteiden toivottomuutta, jotka pakottivat urheilijat pakenemaan. Li- säksi se liitettiin usein urheilijoiden kokemuksiin sodan kauhuista, jotka heijastivat samalla koko Ukrainan kansan nykyistä tilannetta.

Sodan kärsimys näkyy artikkelien urheilijakuvissa myös uhridiskurssein. Kuten alun sitaatista ilmenee, kerrotaan artikkelissa Hiltšukin menettäneen molemmat jalkansa pommi-iskussa, josta hänen sotilastoverinsa pelastivat hänet (Luoma-aho *HS* 2024). Rivien välistä annetaankin tällä tavalla ymmärtää, että hän olisi itse ollut rintamalla taistelemassa. Lisäksi hänestä huokuu kuva sisukkaana ukrainalaisena, joka ei antanut edes jalkojen menetyksen estää häntä pääsemästä olympialaisiin. Erityisen vahvasti uhridiskurssi näkyy kuitenkin puheessa kuolemista, kuten sitaatissa: ”Ukrainalainen kymmenottelija Volodymyr Androshchuk ei tule edustamaan omaa maataan Pariisiin olympialaisissa, sillä Venäjän joukot tappoivat hänet” (Fedorov & Virén *Yle* 2023). Uhriuden ohella tämä maalaa urheilijoista kuvaa isänmaallisina rintamasotilaina, jotka ovat kuolleet maansa puolesta. Uhridiskurssi vahvistuu artikkelien tavassa kertoa numeroita ja статистиikkaa kuolleiden ja loukkaantuneiden määristä, jolla voikin olla merkittävä rooli sodan narratiivissa. Statiistikat voivat luoda kiinnostusta ja narratiivia ”turhista kuolemista”, mutta toisaalta myös epäinhimillistä uhreja tekemällä heistä yhden ryhmän yksilöiden sijasta. (Hoskins & O’Loughlin 2010, 54.)

Kuten alun sitaattikin osoittaa, rakentuu urheilijoista uhrikuvan lisäksi sinnikkyyttä ja soturillisuutta pursuava kuva. Aiheeseen tarttuu myös Kolamo (2018, 97–98), jonka mukaan yleistä lehtijutuille on määritellä urheilijat satureiksi, jotka suorittavat kansallista tehtävää. Hänen mukaansa tämä on tyypillistä etenkin urheilun megatapahtumien ja henkilöjuttujen kohdalla, joka osuu myös olympialaisia käsitteleviin ja henkilöpainotteisiin aineistoni juttutyyppeihin (Kolamo 2018, 97–98). Käsittelemissäni artikkeleissa yksi tapa rakentaa urheilijoiden soturidiskurssia on heidän voimakkaan Venäjä-kritiikkensä kautta, johon liittyy toistuva kieltäytyminen kätellä tai nousta palkintopallille venäläisurheilijan kanssa. Soturidiskurssi välittyy vahvasti näkyvimmäksi Ukrainan puolestapuhujaksi leimatun korkeushyppääjä Jaroslava Mahutšihista kertovassa artikkelissa. Hänen kerrotaan kokeneen radikaalin ajatusten muutoksen Venäjän tähtiurheilijoita kohtaan silloin kun he sodan syttyessä vaikenivat Ukrainan nykyisestä tilanteesta. Tämä vei häneltä artikkelin mukaan lopullisesti uskon venäläisiin urheilijoihin ja naapurin ”terroristivaltioon.” (Leppänen *Yle* 2024b.) Henkilöjuttu rakentaa hänestä kuvaa paitsi soturillisena hahmona mutta myös esimerkkinä siitä, että Venäjän tekojen edessä anteeksianto on mahdotonta.

Urheilijoista välittyy myös solidaarisuuden ja isänmaallisuuden siivittämä vahva sankaridiskurssi, jotka tiivistyvät Ukrainan urheilupomon Vadym Huttsaitin sitaatissa: ”Siviilejä pommitetaan, lapsia tapetaan. Kaikesta tästä huolimatta 150 urheilijaamme edustaa maatamme näissä olosuhteissa” (Suvinen *HS* 2024). Solidaarisuus nostetaan esille monissa artikkeleissa

esimerkiksi viittaamalla urheilijaan ”voimakkaana Ukrainan puolestapuhujana” sekä tämän tahtoon taistella maansa puolesta. Solidaarisuutta tihkuva henkilöjuttu Jaroslava Mahutšihista rakentaa hänestä ennen kaikkea sankaria, joka suuntaa kiitospuheensa aina ensin sodan keskellä olevalle kansalleen. Sitä rakennetaan artikkeleissa myös viittaamalla urheilijoiden rintamalle tulevaan kutsuun velvollisuutena sekä ylpeyteen, jota tunnetaan rintamalla sotiviin läheisiin. Kolamo (2014, 107) puhuu median ja viihdebisneksen yhteisistä intresseistä, jotka myydäkseen luovat tällaisia tunteikkaita sankari- ja antisankaritarinoita. Jotkut sankaristatukseen saaneet urheilijat voivatkin edustaa yksilön voittoa auktoriteetista, jota sodan keskellä oleva kansa ja muu maailma voi katsoa ylöspäin (Whannel 2008, 138).

Osasyynä sankaruuden rakentumiseen on urheilijoista muodostuvat tähtidiskurssit. Kaikki artikkeleissa esiintyvät urheilijat ovat Pariisin olympialaisiin osallistuvia tai niihin tavoittelevia urheilijoita, joka luo heistä jo itsessään kuvaa lajiensa huippuina. Urheilijoista puhuttaessa artikkeleissa käytetään usein termejä kuten ”olympiavoittaja”, ”arvokisamitalisti” tai ”tähtiurheilija.” Kolamon (2018, 99) mukaan urheilujournalismiin kuuluu tähdittely, jossa urheilu nähdään osana globaalia viihdeteollisuutta ja tähtien näyttämöä. Tämä lisää median kiinnostuneisuutta uutisoida asiasta, sillä länsimainen media antaa paljon painoarvoa kilpailulle kansallisella tasolla (Whannel 2008, 45). Tähtiurheilijoiksi leimatut urheilijat ovat myös etuoikeutetussa asemassa saadessaan äänensä kuuluviin, koska valtaosa urheilumedian uutisoinnista keskittyy huippu-urheiluun. (Laine & Turtiainen 2018, 281.) Tähtidiskurssin ohella artikkelit rakentavat menestystarinoita, joissa urheilijoista maalataan roolimalleja. Nämä roolimallit välittävät viestiä, että kuka vaan voi menestyä, jos paiskii töitä kovemmin kuin kukaan muu (Whannel 2008, 48).

Yllä käsittelemäni diskurssit liittyvät vallan sisäisiin diskursseihin, jonka taustalla vaikuttaa Foucaultin (2005) ajatus vallan, tiedon ja kielen yhteenkietoutuneisuudesta. Tämän sisäisten valtasuhteiden aspektin lisäksi nimetään toinen aspekti: valta diskurssien välisissä suhteissa. Lähdin tarkastelemaan tätä näkökulmaa etsimällä aineistosta dominoivia ja hegemonisen aseman saavuttaneita eli luonnollisia ja kyseenalaistamattomia totuuden diskursseja, jotka ovat muita enemmän esillä. (Jokinen ym. 2016, 76.) Selkeäksi hegemoniseksi diskurssiksi artikkeleissa nousi taustalla vaikuttava kuva ukrainalaisurheilijoiden urheilua suuremmasta asemasta Pariisin olympialaisten yhteydessä. Muita hegemonisia diskursseja olivat uhri- ja sankaridiskurssit, jotka molemmat toistuivat tavalla tai toisella artikkelista toiseen. Hallitsevaksi diskurssiksi ja banaalin nationalismin (Billig 1995) muodoksi voidaan myös luokitella se, kuinka ukrainalaisuus liitetään korostetusti jokaiseen urheilijalle asetettuun rooliin.

Artikkelin diskursseja urheilijoista vahvistivat erityisesti retoristen keinojen eri tunteisiin vetoamisen tavat ja sanavalinnat. Urheilujutuille tyypillisiä ovatkin juuri tunteet ja yksilöt (Kolamo 2018, 96). Tämä välittyy vahvasti ukrainalaisia olympiaurheilijoita käsittelevistä artikkeleista, jotka keskittyvät menestyneiden urheilijoiden koskettavien tarinoiden, lausuntojen ja henkilökohtaloiden varaan. Kuten Herkman (2011, 169) teoksessaan toteaaakin, ovat tutkimukset osoittaneet vaikeiden yhteiskunnallisten ilmiöiden käsittelyn olevan henkilökohtaloiden kautta helpompia ymmärtää. Hänen mukaansa ne tuovat nämä monimutkaiset ilmiöt lähelle lukijaa ja luovat tunnereaktioita, jotka auttavat viestin perillemenoaa (Herkman 2011, 169). Mediaspektaakkeleja tutkineen Douglas Kellnerin (2003) ajatuksen mukaisesti: median valokeilaan pääsemisen lisäksi sen on myös tapahduttava mieleenpainuvalla tavalla (ks. Kolamo 2014, 30).

Diskurssien yhtäläisyyksien tunnistamisen lisäksi on tärkeää huomioida myös niiden eroja. Artikkelien väliset urheilijadiskurssit olivat hyvin samanlaisia, mutta *Ylen* uutiset erottuivat hieman muista painottamalla erityisen vahvasti henkilökohtaloita. *Helsingin Sanomien* uutiset taas rakentuivat paljolti sitaattien varaan, joiden avulla voidaan rakentaa autenttisuutta, vedota tunteisiin ja luoda halutunlaisia mielikuvia jutussa käsiteltävien yksilöiden persoonista (Kolamo 2018, 103).

3.2 Symboleita ja rauhankyyhkyjä

”Ukrainalaiset urheilijat joutuvat puolustamaan läheisiään ja kansamme vapautta Venäjän hyökkäykseltä” (Fedorov & Vilén *Yle* 2023).

Urheilijat määritellään artikkeleissa monen muun kuin pelkän urheilijastatuksensa kautta. Urheilijat ovat veljiä, äitejä ja ennen kaikkea kotimaansa symboleita. Vaikka eri sosiaalisten roolien kautta käyttäytyminen on kaikille tuttua, korostuu sen vaatima performatiivisuus nykyisessä mediaympäristössä (Hoskins & O’Loughlin 2010, 80). Tämä sisäistetty performatiivisuus näkyy yllä olevan sitaatin mukaisesti siinä, kuinka urheilijat asetetaan maansa poliittiseksi äänitorviksi, toimijoiksi ja symbolisiksi hahmoiksi, jotka pystyvät olympialaisten tarjoamalla medianäkyvyydellään välittämään viestiä tukea kaipaavasta maastaan. Performatiivisuuteen liittyy vahvasti tunteet, joiden avulla vaikutetaan identiteetteihin (Kolamo 2014, 169). Kansainvälinen urheilu ja tässä tapauksessa myös urheilijat nähdäänkin merkittävänä ainesosana identiteettiin liittyvässä kansallisessa symboliikassa. (Whannel 2008, 48.) Näitä urheilijoiden asemia ja symbolismia tarkastelen Foucaultin (2005) ajatuksiin pohjautuvan

diskurssianalyysin sisäisten valtasuhteiden avulla. Sisäisistä valtasuhteista tarkastelen sitä, millaisiin subjektipositioihin urheilijat lehtijutuissa asemoituvat. (Jokinen ym. 2016, 85.)

Olympialaiset toimivat näyttämöinä symboliselle suostutteluvallalle, jossa banaalin nationalismin sävyttämät tekijät rinnastetaan maansa eteen kaikkensa antaviin urheilijoihin (Kolamo 2014, 64). Ukrainalaisurheilijat esitetään artikkeleissa ennen kaikkea yhtenäisyyden tunnetta rakentavina kotimaansa kasvoina. Tähän ajatukseen voidaan liittää urheilun kautta rakentuva Andersonin (2007) ajatus kuvitellusta yhteisöstä, joka korostuu erityisesti, kun yksittäiset urheilijat ja heidän suorituksensa liitetään artikkeleissa koko Ukrainan identiteettiin, tunteisiin ja kohtaloon. Kun yksittäisistä urheilijoista luodaan koko Ukrainan symboleita, on artikkeleissa nähtävillä myös banaalia nationalismia (Billig 1995). Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten Ukrainan kansalaisuus paketoidaan yhteen ihmiseen pienten ja huomaamattomien tapojen avulla. Tätä taas tehdään luomalla urheilijoista kuvaa ”tyypillisinä” ukrainalaisina ja liittämällä ukrainalaisuus toistuvasti urheilijan määrittelyyn, vaikka se ei olisi itse urheilusuorituksen kannalta merkityksellistä.

Ukrainalaisuuden paketoituessa yhteen ihmiseen välittyy lukijoille samalla urheilijoiden asema vastarinnan symboleina. Tässä onkin nähtävissä journalismin henkilöitymistä, jossa yhteiskuntapoliittisten ilmiöiden, kuten poliittisen vastarinnan, käsittely tapahtuu yhä useammin henkilöiden kautta (Kunelius ym. 2009, 303). Vastarinnan symbolisen aseman ylläpitämiseen liitetään useasti joku urheilijan tekemä poliittinen teko, kuten kieltäytyminen kätellä venäläisurheilijaa: ”Hetki teki Harlanista hänen kotimaassaan monelle yhden Ukrainan vastarinnan symboleista” (Kivioja *IS* 2024). Urheilijat asettavat myös itsensä tietoisesti vastarinnan asemaan ja maansa kasvoiksi tietäen, että he ovat osa jotain suurempaa: ”He motivoivat meitä ja me motivoimme heitä. Se on meidän työmme täällä” (Kivioja *IS* 2024).

Vaikka artikkelista välittyy, että urheilijat omaksuvat asemansa, se esitetään myös paineita tuottavana. Urheilijoille asetettu vastuu välittyykin kappaleen alun sitaatista, jossa korostetaan urheilijoiden roolia puolustaa läheisiään ja kansaansa Venäjältä (Fedorov & Vilén *Yle* 2023). Urheilijat rinnastetaan artikkeleissa usein rintamalla taisteleviin sotilaisiin, jotka puolustavat maansa vapautta urheilukentiltä käsin. Vaikka yleinen kantava teema artikkeleissa on urheilijoista välittyvä rohkeus ja halu taistella urheilun keinoin maansa puolesta, näkyy joissain artikkeleissa myös sen aiheuttama valtava paine. Andersonin (2007, 204) mukaan kansakunnat voivat pyytää tällaisia uhrauksia itsensä vuoksi sen takia, että kansallista etua pidetään niin merkittävänä. Paineita näyttävät artikkeleissa aiheuttavan erityisesti urheilusuoritukset, joka

välittyy esimerkiksi Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyn lausunnossa, jossa hän toteaa jokaisen urheilijan saavuttaman voiton inspiroivan koko kansakuntaa (Knuutila *IS* 2024). Lisäksi se välittyy tavasta puhua urheilijoista, kuten he olisivat maan ainut toivo.

Urheilijat asetetaan arvokisamenestyksensä valossa myös kansallissankarien asemaan. Urheilijoiden menestyksestä luodaan usein sankaritarinoita, joilla vahvistetaan median avulla saavutettua katsojan tunnetta kuulumisesta ”meidän yhteisöön” (Kolamo 2018, 151). Ajatus ”meidän yhteisöstä” voidaan rinnastaa myös Andersonin (2007) ajatukseen kuvitelluista yhteisöistä, jota nämä sankaritarinat ylläpitävät. Kolamo (2018, 150) puhuu teoksessaan, kuinka ”meidän kansakunnan” lisäksi urheilun kautta rakennetaan kuvaa erityisesti miehistä kansallissankareina, jotka puolustavat kansaansa urheilukentillä. Whannelin (2008, 69) mukaan taas vuosien saatossa urheilumenestyksestä on muodostunut kansallisen viriliteetin eli miehisyyden symboli. Artikkeleissa näkemys miesten ja naisten eroista suhteessa sankaruuteen ei ole kuitenkaan paljon nähtävissä, johon saattaa vaikuttaa se, että naisurheilijoista kirjoitetaan tavallista enemmän kansainvälisten arvokisojen aikana (Kolamo 2018, 135). Teksteissä vakiinutetaan niin mies- kuin naisurheilijoiden asemaa kansallissankareina kisamenestyksen ja isänmaallisuuden kautta. Menestyskuvaukset, tai Kolamon (2018, 151) sanoin urheilijoiden ”voitontanssit”, ovatkin niitä mediaesityksiä, jotka liittävät ihmisiä yhteen. Kansallissankaruutta miesten ja naisten välillä luodaan artikkeleissa kuitenkin hieman eri tavoin. Miesurheilijoiden kohdalla korostuvat enemmän heidän oma taistelutahtonsa ja ylpeys rintamasotilaita kohtaan, kun taas naisurheilijoilla huoli omasta maasta ja sen kansalaisista.

Sankaruuden sävyttämänä artikkeleissa toistuu myös urheilijoiden asemointi toivon symboleiksi ja eräänlaisiksi rauhankyyhkyiksi. Tämä painottuu erityisesti henkilökuvapainotteisissa artikkeleissa, kuten korkeushyppääjä Jaroslava Mahutšinista kertovassa jutussa. Hänestä rakennetaan merkittävää toivon symbolia toteamalla, kuinka kullanarvoinen persoona hän on sponsoreille, yleisurheilulle ja ennen kaikkea Ukrainalle sekä kerrotaan hänen tuoneen raskaina aikoina kansalleen toivoa. (Leppänen *Yle* 2024b.) Urheilumenestystä onkin pidetty kansallisen oman hännän nostattamisena, kun taas tappioita kansallisina huolenaiheina (Whannel 2008, 45). Myös miekkailija Ohla Harlan totesi yhdessä artikkelissa hänen poliittisen valintansa olla kilpailun jälkeen kättelettä venäläisurheilijaa herättävän monissa ukrainalaisissa toivon vyöryn: ”Et voi kuvitella, kuinka monet varusmiehet kirjoittivat minulle sen jälkeen” (Kivioja *IS* 2024).

Urheilijoiden voidaan ajatella olevan myös tietynlaisten poliittisten nappuloiden asemassa. Monessa artikkelissa toistuu Pariisin olympialaisten kynnyksellä tunteita herättänyt teema Kansainvälisen olympiakomitean linjasta päästää venäläisurheilijoita kisoihin neutraalin lipun alle. Toinen toistuva teema on ukrainalaisten kieltäytyminen kätellä venäläisurheilijoita, kuten urheiluhengessä yleensä on tapana. Kuva urheilijoista poliittisina nappuloina rakentuu pitkälti eri ukrainalaisten toimijoiden sitaattien varaan, kuten esimerkiksi tavasta uhata ukrainalaisten vetäytymisellä olympiakarsinnoista, jos heidän on kilpailtava venäläisiä vastaan. Sitaateilla ja ihmisten omilla äänillä lisätäänkin henkilöjuttujen autenttisuutta ja juttujen läsnäolon tuntua (Kolamo 2018, 103). Myös venäläisurheilijat mielletään Ukrainan puolesta poliittisiksi nappuloiksi toteamalla, että Venäjä käyttää urheilijoita ja urheilua propagandatarkoitukseen (Lepänen Yle 2024a). Suomalaiset dokumenttielokuvan historian tutkijat Jari Sedergren ja Ilkka Kippola (2009, 336) määrittelevät propagandan nimenomaan medioiden välinekohtaisuuksia hyödyntämäksi ja suurelle yleisölle kohdistetuksi vaikuttamiseksi.

Kotimaansa symboloinnin lisäksi urheilijat esitetään samaistuttavina perheellisinä ihmisinä. Yksi artikkeleissa korostunut asema, johon useat naisurheilijat asetetaan, on äitiys. Mortensen ja Pantti (2023, 147–149) osoittavat teoksessaan, että valtion jälleenrakennuksen ja kansallisen identiteetin takaamiseksi äitiys nähdään olennaisena erityisesti Ukrainan ja Venäjän välisessä tilanteessa, jossa ukrainalaisäideille on tärkeää maan kulttuurin ja sukupolvien säilyvyyden varjelu. Naisia ei kuitenkaan nähdä aina vain maansa jatkuvuuden symboleina, vaan ajoittain myös vastarinnan osallisina, joilla voi olla merkittävä rooli erityisesti mediajulkisuuden osalta. Äitiys voi symboloida hiljaista ja väkivallatonta solidaarisuutta, joka luo heistä voimakkaita vastarinnan symboleita. (Mortensen & Pantti 2023, 147–149.) Erityisesti naisurheilijoiden kohdalla artikkeleissa korostuu heidän määrittelynsä vastarinnan symbolin, menestyneen urheilijan ja äitiyden kautta. Heistä välittyy usein huoli ukrainassa olevista lapsista ja halu antaa heille parempi tulevaisuus.

Diskurssien välisiä valtasuhteita tarkastellessa hegemonisiksi diskursseiksi nousevat urheilijoiden asemointi vastarinnan ja toivon symboleiksi sekä tapa mieltää heidät valtavan taakan kantajiksi maansa puolesta. Artikkelien välisiä eroja tutkiessa on syytä huomioida, että samat asemoinnit toistuvat paljon. *Ylen* kahdessa kommentissa urheilijoiden asemaa vahvistetaan kuitenkin voimakkaimmin tunteisiin vetoavan kielen, värikkäiden adjektiivien ja muita vahvemman Venäjä-kritiikin myötä. Tämä onkin tyypillisempää juuri kommentteissa, joissa toimittaja ottaa kantaa aiheeseensa (Sanomalehtien liitto & Nuorten ääni -toimitus, 19).

4 Ukrainalaisuus ja kansallinen identiteetti

4.1 Rintamalla lähtöviivalla: sotaa vai urheilua?

”Ei ole olemassa neutraliteettia, kun on käynnissä tällainen sota. – On ilmeistä, että mikä tahansa venäläisurheilijoiden kantama neutraali lippu on veren tahrina” (Fedorov & Vilén *Yle* 2023).

Politiikka ei kuulu urheiluun. Tämä yleinen urheilumaailman mantra ja yksinkertaiseshko narratiivi, joka Kolamon (2014, 95) sanoin kätkee juuri sellaisena poliittisuutensa, loistaa totaalisella poissaolollaan analysoimissani lehtiartikkeleissa. Ukrainan olympiaurheilijoita käsittelevät artikkelit ovat kaikki rakentuneet vahvasti nykyisen Ukrainan ja Venäjän välisen sodan kehykseen. Urheilujournalistisissa artikkeleissa keskitytään urheilijoiden kautta sotaan niin paljon, että itse urheilu jää lähes täysin sivusuulle. Tulokeskeisen urheilujournalismin rinnalle onkin nousemassa nykypäivänä vahvemmin juuri yhteiskunnallisten aiheiden käsittely. (Kolamo 2014, 230–234.) Kuten yllä oleva presidentti Volodymyr Zelenskyn sitaatti venäläisurheilijoiden osallistumisesta olympialaisiin antaa ymmärtää, rinnastetaan sota, politiikka ja urheilu tiiviisti toisiinsa. Lähdinkin tarkastelemaan ensin sisäisten diskurssien kautta sitä, mitä sotaan liittyvissä diskursseissa sanotaan, miten urheilijat asemoidaan ja mitä diskursseilla kansallisen identiteetin rakentumiseksi tehdään (Jokinen ym. 2016, 85).

Sodan ja politiikan diskurssit liitetään artikkeleissa erottamattomasti urheiluun. Olympialaisten tarjoamaa medianäkyvyyttä pidetään Ukrainalle kullannarvoisena mahdollisuutena vedota muuhun maailmaan urheilijoiden välityksellä ja sillä voikin olla Herkmanin (2011, 43) mukaan paljon valtaa myös identiteettien määrittelyssä. Artikkeleissa toistuu teemana ukrainalaisurheilijoiden kokema vääräys venäläisten saadessa osallistua Pariisin olympialaisiin neutraalin statuksen alla. Samalla osallistumisen diskurssi ja meneillään oleva sota yhdistetään vahvasti, kuten Ukrainan urheilupomon sitaatista käy ilmi: ”Venäläisillä ei pitäisi olla asiaa olympialaisiin, kun he tappavat kansalaisamme ja tuhoavat rakennuksiamme” (Suvinen *HS* 2024). Urheilun ja sodan rinnastamisesta viestii myös urheilijoiden ristiriitaiset tunteet heidän joutuessaan kilpailemaan venäläisurheilijoiden kanssa.

Sodan diskurssi liitetään urheiluun uutisteksteissä myös eri sanavalintoja käyttäen. Urheiluun keskittyvässä uutisoinnissa tyypillisesti hyödynnetäänkin paljon sodan ja konfliktien kuvausta erilaisia metaforia käyttäen (Whannel 2008, 175). Sota näkyy jollakin tavalla jokaisen valitsemani artikkelin otsikoissa, kuten esimerkit ”Urheilua sodan keskellä” (Luoma-aho *HS* 2024)

ja ”Ukrainalaisurheilija puhkesi kyyneliin Pariisissa – omisti mitalinsa sodassa kuolleille” (Hakanen *HS* 2024) antavat ymmärtää. Yhtenä keinona nivoa sotaa ja urheilua yhteen on sotatermien yhdistäminen perinteisiin urheilutermeihin. Tämä näkyy esimerkiksi tavassa kutsua venäläisurheilijoiden osallistumista olympialaisiin ”tappiona maalle” sekä tavasta viitata urheiluun ”taisteluna.”

Artikkelien taustalla vaikuttaa vahva käsitys siitä, että Ukrainan sotatilanne ja avun tarve ovat tärkeämpiä kuin mikään urheilusuoritus. Urheilusta muodostuu kuva täysin toissijaisena asiana ja urheilijat esitetään asemassa, jossa heidän alkuperäiset tavoitteensa ja olympiaunelmansa ovat sodan syttymisen jälkeen muuttuneet radikaalisti unelmointiin sodan loppumisesta. Sota nähdään artikkeleissa niin merkittävänä, että koko elämänsä olympialaisia varten harjoitelleet urheilijat uhkaavat vetäytymällä kisoista, jos venäläisurheilijoita päästetään mukaan. Tekstistä välittyy myös urheilijoiden merkittävä asema olympialaisten valokeilassa, kuten artikkelissa, jossa todettiin ukrainalaisilla olevan kansainvälisten toimittajien edessä urheilu suurempi tehtävä (Leppänen *Yle* 2024a).

Ukrainan sodan ja avun tarpeen merkitystä korostetaan erityisesti urheilijoiden omakohtaisten kokemusten kautta. Kokemukset liittyvät usein koettuihin menetyksiin tai Ukrainassa oleviin läheisiin, joita urheilijat kertovat olevansa olympialaisissa edustamassa. Toimittajien rooli uutisoidessa muualla tapahtuvasta sodasta omassa maassaan tarjoaakin tiedon, oman kielen ja kontekstin lisäksi tämän kaltaista emotionaalista kanssakäymistä, jolla on merkittävä rooli uutisten ja sodan kehystämisessä (Mortensen & Pantti 2023, 11). Sama näkyy tavassa esittää urheilijoiden kautta, että sota voi antaa vihaa ja voimaa harjoitella lujempaa sen sijaan, että jäisi vellomaan tapahtuneisiin asioihin. Tässä korostuukin halutunlaisten mielikuvien rakentamiseen olennaisesti liittyvät tunteet (Kunelius ym. 2009, 371). Kolamo (2014, 40) huomioi, että olympialaisten kaltaisten mediaspektaakkeliin valossa tällaiset tunteet esittäytyvät yhteisöllisenä voimana.

Kansallista identiteettiä tarkastellessa analyysiin istuu hyvin käsitys kuvitellusta yhteisöstä (Anderson 2007), joka rakentuu vahvasti juuri sotaa käsittelevän uutistekstin kautta. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka maan kansalaisia koskevat tragediat tunnutaan heijastavan yksittäisten urheilijoiden ja siten koko Ukrainan menetyksiksi. Anderson (2007, 280) puhuukin ”meidän omien” kuolemien muistojen merkityksestä yhteisössä. Kuvitellun yhteisön rakentamisen yhtenä pilarina käytetään taas banaalia nationalismia (Billig 1995). Tämä näkyy esimerkiksi tavassa liittää sota Ukrainaan: maa ei ole neutraali, vaan sen poliittisesta tilanteesta

muistutetaan jatkuvasti. Banaalia nationalismia on myös havaittavissa artikkeleissa mainituissa ja arkisiksi mielletyissä symboleissa, kuten lipuissa (Billig 1995, 6–8). Niissä korostuvat urheilijoiden ylpeys kantaa Ukrainan lippua, joka tuntuu symboloivan Ukrainan kansan lisäksi maan vastarintaa ja solidaarisuutta. Lippu nähdään symbolisena tekijänä artikkeleissa myös venäläisten olympiaurheilijoiden neutraalin urheilijastatuksen ympärillä. Valkoinen lippu symboloi siis paitsi rauhaa mutta myös ukrainalaisten kokemaa vääryyttä venäläisurheilijoiden saadessa urheilla sen alla, kuten voi nähdä alun sitaatin toteamuksesta: ”Lippu on veren tahrina.” (Fedorov & Vilén *Yle* 2023.)

Artikkeleissa hyödynnetään paljon myös sodan olosuhteiden ja tapahtumien kuvausta. Kuvailuvan kielen ja sitaattien sävyttämänä lukijoille luodaan isompaa kuvaa tilanteesta, jossa ukrainalaiset ovat. Journalismin keskittyessä yhä enemmän ihmisiin, tapahtumiin ja tunnepohjaisiin mielikuviin voidaankin nähdä merkkejä median viihteellistymisestä, jossa onnistutaan koskettamaan lukijaa tunteen tasolla (Kunelius ym. 2009, 301). Lukijan tunteisiin pyritään vaikuttamaan tapahtumien diskursseissa raskaista asioista puhumalla ja mielikuvia luomalla: ”He tappoivat lapsiamme, tavallisia ihmisiä kaduille ja koteihinsa” (Knuutila *IS* 2024). Tunteisiin vetoamien toimiikin uutisteksteissä retorisenä ja vaikuttamisen keinona (Vuori 2021). Lisäksi siitä on tullut yksi merkittävistä tekijöistä mediajulkisuudessa ilmenevässä identiteetityössä (Kolamo 2014, 30). Tällaisten artikkelia värittävien keinojen lisäksi teksteissä toistuu erityisesti sitaateissa näkyvä voimakas kielenkäyttö venäläisiä kohtaan.

Artikkelin tarkastelu diskurssien välisten valtasuhteiden kautta taas nostaa esille toistuvat ja luonnollisiksi mielletyt hegemoniset diskurssit (Jokinen ym. 2016, 76). Keskeinen artikkeleissa toistuva hegemoninen diskurssi on se, että Ukrainan ja Venäjän välinen sota ja olympialaiset kulkevat erottamattomasti yhdessä. Toinen toistuva diskurssi on urheilijoiden asemointi kansansa edustajiksi: voitot nähdään yhteisinä ja tehtäväksi mielletään koko kansan palveleminen olympialaisten tarjoaman mahdollisuuden edessä. Tämä diskurssi rakentaa vahvasti kansallista identiteettiä, jossa yksilön vastuulla on palvella koko Ukrainan kansaa urheilumestystä ja medianäkyvyyttä hyödyntämällä. Eräänlaisiksi hegemonisiksi diskursseiksi voisi mieltää myös sodan olosuhteiden kuvailemisen ja sotatermien rinnastamisen urheilukieleen, jolla rakennetaan tunteisiin vetoavaa kuvaa urheilijoiden taistelemasta sodasta urheilukentillä ja mediassa.

Artikkeleja yhdistävien hallitsevien diskurssien lisäksi on syytä tarkastella myös niiden välillä olevia eroja. Mortensen ja Pantti (2023, 176, 189) huomioivat, että sotajournalismissa usein

tasapainoillaan journalistisen neutraliteetin arvon ja lukijoiden odotusten mukaisen puolen tukemisen välillä, jossa usein näyttäytyykin valtion geopolitiittinen asema. Suomalaisten uutislastojen näkökulmasta tämä tarkoittaa Ukrainan tukemista. Vaikka melkein kaikista artikkeleista välittyy jonkinlainen mielikuva toimittajan omasta ideologiasta, on se selkeimmin havaittavissa *Ylen* artikkeleissa. Esimerkiksi toimittajat Fedorov ja Vilén (*Yle* 2023) ilmaisevat mielipiteensä Venäjän osallistumiskysymykseen liittyen selkeästi pohtimalla, miksi Venäjää tulisi kohdella eri tavalla kuin olympialaisista ulossuljettuja Japania ja Saksaa toisen maailmansodan jälkeen. Lisäksi he käyttävät vahvoja sanavalintoja, kuten puhuessaan ”Venäjän propagandakoneiston” tavasta ”demonisoida ukrainalaisia.”

4.2 Me ja naapurin terroristivaltio

”Venäläisiä urheilijoita ei ole edes olemassa. – – Emme edes katso heitä. Emme puhu heille” (Suvinen *HS* 2024).

Näin totesi Ukrainan urheilupomo Vadym Huttsait häneltä kysyttäessä venäläisurheilijoista. Tarkastellessa Ukraina-kuvan rakentumista lehtiartikkeleissa huomaa nopeasti, että siihen liittyy olennaisella tavalla myös Venäjä-kuva. Kuten yllä olevasta sitaatista käy ilmi, rakennetaan artikkeleissa Venäjästä viholliskuvaa vahvaa me–he-vastakkainasettelua hyödyntäen. Näiden identiteettiryhmien jaottelu on sodan ja median kentällä ollut jo pitkään tarkastelun kohteena (Hoskins & O’Loughlin 2010, 174). Me-kielellä viitataan artikkeleissa paitsi Ukrainaan ja sen urheilijoihin, mutta myös tukea antaviin länsimaihin. Käsitukseen ”meistä” voidaan liittää erityisesti ajatus kuvitellusta yhteisöstä (Anderson 2007), joka välittyy yhteisöllisyyttä rakentavan kielen kautta. Kieli onkin Andersonin (2007, 207) sanoin kansakunnan rakentumisen kannalta keskeinen tekijä. He-kielen avulla muodostetaan taas viholliskuvaa Venäjästä ja venäläisurheilijoista, jotka ovat Ukrainaa ja muuta maailmaa vastaan. Whannel (2008, 173) esittää, että nämä ”meidän” ja ”heidän” väliset kuvitellut samankaltaisuudet ja erot muodostuvat kansallisen identiteetin diskursseista. Tarkastelen vastakkainasettelua diskurssien sisäisten valtasuhteiden kautta, jossa keskityn toimijoiden väliseen me–he-suhteeseen ja siihen asemointiin, johon erityisesti Venäjä asetetaan (Jokinen ym. 2016, 85).

Viholliskuvan ja vastakkainasettelun muodostamisessa käytetään artikkeleissa jatkuvasti huomaamatonta me-kieltä, jota voidaan pitää banaalin nationalismien keinona rakentaa Ukrainan kansallista identiteettiä (Billig 1995, 94). Whannelin (2008, 170) mukaan erityisesti urheilu nähdään usein keinona tuottaa kansallisia stereotyyppisiä sekä isänmaallisia ja jopa muukalaisvihamielisiä ajatuksia siitä, keitä ”meihin” kuuluu. Myös Kolamo (2014, 64) tarttuu tähän

ajatukseen toteamalla, että aikojen saatossa urheilutulosten ohella on välitetty kansallista identiteettiä kasvattavia ”meidän poikien ja tyttöjen” tunteisiin vetoavia tarinoita menestymisestä. Artikkeleissa esiintyvä vastakkainasettelu ja Venäjän viholliskuvan rakennus esitetäänkin usein juuri urheilun kautta. Tämä näkyy erityisesti tavassa muodostaa venäläisurheilijoista kuvaa moraalitonta hyökkäyssotaa käyvän maansa kasvoina ja urheilun tuhoajina, joiden kanssa samalla palkintokorokkeella seisominen tai yhdessä kilpaileminen olisi mahdottomuus.

Urheilun kautta rakennetun viholliskuvan lisäksi artikkeleissa toistuu tapa leimata venäläiset sivistymättömiksi murhaajiksi, rakentaen samalla vastakohtaista imagoa Ukrainasta. Venäjäkuva muodostuu pitkälti artikkelien sitaateista, joissa korostuvat puhe Venäjän tappamista lapsista, urheilijoista ja tavallisista ihmisistä. Tällä luodaan Venäjästä kuvaa moraalittomana sotarikollisena, jota ei kiinnosta ovatko uhrit sotilaita vai lapsia. Jos omakohtaista kokemusta uutisoidusta sodasta ei ole, päätyvät lukijat usein pitämään mediaa totuutena, jossa heistä muodostuu eräänlaisia ”silminnäkiöitä” näille median luomille kuvauksille (Hoskins & O’Loughlin 2010, 63). Tällä tavalla lukijoille muodostuu Venäjästä halutunlainen kuva, peilaten samalla Ukrainaa ja muuta maailmaa sen täydeksi vastakohtaksi ja tilanteen uhriksi. Mortensenin ja Pantin (2023, 32) sanoin tätä Ukrainan mielikuvan rakennusta voidaan ajatella myös maabrändäyksenä, josta on tullut keskeinen osa Ukrainan tietopolitiikkaa. Tähän liittyvä kansallisen identiteetin rakennus pitää myös sisällään samankaltaisuuksien, erilaisuuksien sekä positiivisen ja negatiivisen kuvan rakennusta, joka näkyy liittäessä Venäjä kaikkeen pahaan ja vääryyteen (Whannel 2008, 176). Teksteissä erotetaan siis vastakkainasettelulla oikeus ja vääräys eli Ukraina ja Venäjä.

Samalla tavalla Venäjästä luodaan kuvaa propagandakoneistona, saaden samalla Ukraina näyttäytymään rehellisenä ja moraalisesti oikein toimivana altavastajaana. Propaganda ilmenee etenkin olympialaisten kaltaisissa kansainvälisissä urheilukilpailuissa, jossa siitä on tullut tietynlaista *brändäämistä* eli halutunlaisen kuvan rakentamista maasta ja sen kulttuurista massamedian mahdollistamana (Kortti 2016, 223, 225). Yhdessä artikkelissa puhutaan propagandan olevan Venäjän nykyisessä hallinnossa huipussaan, josta sen vaikutukset ulottuvat aina tv-lähetyksistä koulun oppitunneille. Lisäksi alleviivataan, kuinka propagandan avulla on demonisoitu Ukrainaa jo ennen sodan syttymistä ja painotetaan sen kohdistuvan myös Venäjän kansalaisiin. (Leppänen *Yle* 2024a.)

Vaikka Ukraina rinnastetaan artikkeleissa vahvasti länsimaihin, muodostetaan myös eräänlaista vastakkainasettelua näiden välille. Ukrainan kansallista identiteettiä rakennetaan

erityisesti vertailemalla ja tekemällä eroa ukrainalaisten ja muiden maiden urheilijoiden välille. Mediatilaisuuksien puhutaan olevan muiden maiden urheilijoille ”pakkopullaa”, kun taas ukrainalaisurheilijoille ne ovat ”mahdollisuus vedota maailmaan.” Erityisesti tätä tehdään korkeushyppääjä Jaroslava Mahutšihin jutussa, jossa hänet esitetään poikkeuksellisenä yksilönä, joka jaksaa kiertää kaikki haastattelupisteet ja kestää sodan aiheuttamat paineet. (Leppänen *Yle* 2024b.) Urheilijoiden lisäksi artikkeleissa toistuu vastakkainasettelu Ukrainan ja Kansallisen Olympiakomitean eli KOK:n, välillä, joka esitetään Venäjän pussiin pelaavana ja lahjotuna ryhmänä: ”KOK on sodan, tappojen ja tuhojen promoottori” (Fedorov & Vilèn *Yle* 2023).

Lukijaan vetoavana retorisenä keinona voidaan pitää suoraa puhuttelua (Vuori 2021), jota kohdistetaan Suomea ja muuta maailmaa kohtaan kiitosten ja avunpyyntöjen muodossa erityisesti *Ilta Sanomien* uutisissa. Kolamo (2014, 190) viittaa teoksessaan tällaisiin urheilutapahtumien yhteydessä käytettyihin kotouttamisen tekniikoihin, joiden tarkoituksena on herättää katsojassa myötäilemistä ja välittämistä. Kuten suoraan lukijalle puhuttelussakin, myös Venäjän viholliskuvan yhteydessä hyödynnetään paljon tunteisiin vetoamista. Tämä näkyy esimerkiksi erilaisten sanavalintojen yhteydessä, kuten viittaamalla Venäjään ”terroristivaltiona” ”tyranniana” ja ”terroristihallintona.” Kolamo (2018, 97) pitääkin tämänkaltaisten ylistyssanojen, visuaalisesteettisten tunnekuvien ja vastakkainasettelun käyttöä urheilun lehtijutuissa viihteellisenä esitystapana, joka usein yhdistyy paikkojen väliseen kilpailuun. Suora puhuttelu juuri suomalaisille voi taas tuoda esille jonkun asteista samaistumista Ukrainaa kohtaan Suomen ja Venäjän historian valossa. Nämä näkökulmat sodasta eivät rakennu lukijoille pelkkien tarinoiden ja uutistekstin kautta vaan myös siten, miten mediaan samaistutaan. Tämä voi taas olla riippuvainen siitä, miten pystymme kuvittelemaan itsemme toisen asemaan. (Hoskins & O’Loughlin 2010, 6, 44.)

Edellisissä kappaleissa käsittelin diskurssien sisäisiä valtasuhteita, joissa keskityin lähinnä Ukrainan ja Venäjän vastakkainasettelulla muodostettuihin suhteisiin sekä Venäjän asemointiin viholliseksi. Seuraavaksi käsittelen diskurssien välisiä valtasuhteita pohtimalla näistä esille nousseita hegemonisia diskursseja sekä artikkelien välisiä eroja. (Jokinen ym. 2016, 76, 85.) Hegemoniseksi diskurssiksi artikkeleista nousi erityisesti kuva venäläisistä ja sen urheilijoista maansa pahuuden edustajina ja ukrainalaisista sen täytenä vastakohtana. Toinen hallitseva diskurssi oli vastakkainasettelun siivittäjä ja kansallista identiteettiä rakentava vahva me-kieli.

Toisin kuin muiden lehtien artikkeleissa, *Ilta Sanomien* molemmissa teksteissä puhuteltiin selkeästi suoraan suomalaisia. Toimittajan kärkkäin kieli ja voimakkain mielipide löytyi taas jälleen *Ylen* artikkeleista, joissa puhuttiin esimerkiksi Venäjän ”räikeistä valheista” ja ”massiivisesta valheiden verkosta.” Muissa artikkeleissa sama Venäjä-kuva rakentui pitkälti sitaattien kautta. Sitaatteja hyödynnetäänkin journalismissa luomaan tietynlaista mielikuvaa yhteisön ilmapiiiristä ja yksilöiden välisestä kanssakäymisestä, kuten tässä tapauksessa tehdään Venäjän ja Ukrainan sekä maiden urheilijoiden välille (Kolamo 2018, 103). *Helsingin Sanomien* artikkeleissa suoraa Venäjän viholliskuvan rakentamista vastakkainasettelulla on selkeästi vähiten, vaikka kansallista identiteettiä kasvattavaa me-kieltä hyödynnetään muidenkin lehtien tapaan paljon.

5 Lopuksi

Tutkielmani tavoitteena oli tutkia suomalaista uutisointia ukrainalaisista urheilijoista ja pohdita, millä keinoin se välittää maan julkikuvaa ja identiteettiä. Pääkysymykseni oli: millä tavoin suomalaisessa mediassa uutisoidaan ukrainalaisurheilijoista ja siten rakennetaan kuvaa Ukrainasta ja sen kansallisesta identiteetistä sota-aikana? Analyysini osoittaa, että Ukrainan julki kuva rakentuu muodostamalla urheilijoista halutunlaisia diskursseja ja asettamalla heidät tietynlaiseen asemaan, jolloin he näyttäytyvät maansa ja kansalaistensa kasvoina. Kansallinen identiteetti taas rakentuu sodan ja urheilun yhteenkiedotulla kielellä ja vastakkainasettelulla, joissa ilmenevät vahvasti käsitys kuvitellusta yhteisöstä ja banaalista nationalismista.

Ensimmäisessä analyysiluvussa käsittelin ensimmäisen alakysymykseni kautta niitä kielellisiä keinoja, joilla näitä diskursseja urheilijoista rakennettiin. Urheilijadiskursseiksi nousivat vahvasti uhri-, sankari-, pakolais-, tähti-, ja soturidiskurssit, jotka muodostuivat eri sanavalintojen, ilmaisujen, henkilöpainotteisten juttujen ja tunteisiin vetoamisen keinoin. Toisessa analyysiluvussa keskityin siihen, millaiseen asemaan urheilijat asetetaan. Esille nousivat erityisesti urheilijoiden asemat maan kasvoina ja poliittisina nappuloina, jossa he toimivat muun muassa vastarinnan, toivon ja kansallissankareiden symboleina. Tämä esille noussut kuva urheilijoista rakentaa diskurssianalyysin mukaisesti lukijoille sosiaalista todellisuutta Ukrainasta ja sen kansalaisista.

Kolmannessa analyysiluvussa pohdin sodan kytkeytymistä urheiluun, urheilijoihin ja kansalliseen identiteettiin. Analyysissa käy ilmi, että urheilua ja sotaa ei eroteta lainkaan, vaan ne rinnastetaan eri sanavalintoja ja ilmaisuja käyttäen. Urheilu nousee toissijaiseksi asiaksi uutisissa sodan ohella ja lukijan tunteisiin vedotaan erityisesti tapahtumakuvauksella ja urheilijoiden omakohtaisilla kokemuksilla. Kuviteltu yhteisö (Anderson 2007) rakentuu mieltämällä niin sodan tapahtumat kuin onnistuneet urheilusuoritukset koko kansan yhteisiksi, jonka lisäksi banaalia nationalismia (Billig 1995) voi havaita arkipäiväisiksi mielletyissä liputuksissa kansallisuuden tuottamiseksi. Viimeisessä analyysiluvussa keskityin siihen, miten vastakkainasettelulla luodaan kansallista identiteettiä. Analyysin mukaan sitä rakennetaan vahvalla Ukrainan ja Venäjän sekä osittain myös Ukrainan ja muun maailman välisellä me–he-asettelulla, jossa oleellisena osana on Venäjän viholliskuvan rakennus. Nämä edellä mainitut keinot luovat urheilijoita hyödyntämällä kuvaa Ukrainasta ja sen kansallisesta identiteetistä sekä osoittavat uutisten sisältämien kielellisten keinojen olevan merkittävässä osassa käsityksessämme Ukrainasta, ukrainalaisista ja sodasta osapuolineen.

Jatkotutkimusten osalta voisi lähteä moneenkin suuntaan, joista yksi on toimittajan ja uutisen kohteen välisen valta-asetelman tarkastelu. Olisi kiinnostava syventyä lisää siihen, miten journalismi voi synnyttää objektiivisuusvaikutelman, jossa tietoon ja objektiivisuuteen pyrkiessä annetaan yleisölle tietynlaisia tulkintakehyksiä (Kunelius ym. 2009, 62). Aiheen laajentamisen kannalta olisi mielenkiintoista tutkia miten ja miksi länsimaisen median uutisointi Ukrainan sodasta eroaa vähemmälle mediahuomiolle jääneiden Euroopan ulkopuolisten sotien uutisoinnista.

Lähteet

Tutkimusaineisto

- Fedorov, Maxim. Virén, Paula (2023) Ukraina tekee kaikkensa, jotta KOK ei salli venäläisten kisaamista Pariisissa: ”Ilmeisesti venäläinen raha ei haise vereltä.” *Yle* 13.2.2023. <https://yle.fi/a/74-20017177> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Hakanen, Saara (2024) Ukrainalaisurheilija puhkesi kyyneliin Pariisissa – omisti mitalinsa sodassa kuolleille. *Helsingin Sanomat* 31.7.2024. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000010598184.html> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Jäkälä, Jussi (2023) ”En pystyisi katsomaan silmiin” – Lohjalle paenneet ukrainalaiset urheilijat sokissa tuoreesta Venäjä-päätöksestä. *Yle* 13.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20055011> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Kivioja, Olli (2024) Ukrainalainen Ohla Harlan teki venäläisvastustajalle tempun, joka kohautti Suomessa asti – nyt hänellä on suomalaisille vakava viesti. *Ilta Sanomat* 28.7.2024. <https://www.is.fi/urheilu/art-2000010591892.html> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Knuuttila, Mikko (2024) Suomella oli näppinsä pelissä Ukrainan voitossa – ”Kiitos.” *Ilta Sanomat* 30.8.2024. <https://www.is.fi/uinti/art-2000010665146.html> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Leppänen, Jelena (2024a) Kommentti: Edes Venäjän propagandakoneisto ei voi taistella tätä vastaan – olympiavoittajan sanat vetivät hiljaiseksi. *Yle* 28.7.2024. <https://yle.fi/a/74-20101773> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Leppänen, Jelena (2024b) Kommentti: Hetki haastattelussa näytti Jaroslava Mahutšihin ainutlaatuisuuden – kultaakin arvokkaampaa toivoa Ukrainalle. *Yle* 6.8.2024. <https://yle.fi/a/74-20103283> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Luoma-aho, Veera (2024) Urheilua sodan keskellä. *Helsingin Sanomat* 6.7.2024. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010477942.html> (linkki tarkistettu 23.5.2026).
- Moilanen, Mika (2023) Ukrainasta kovaa tekstiä KOK:n suuntaan: ”Jos emme saavuta tätä, se on meidän tappiomme.” *Helsingin Sanomat* 5.4.2023. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000009502127.html> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Suvinen, Teemu (2024) Ukrainan olympiapomo antoi palaa Venäjästä Pariisissa – tähtiurheilija purskahti itkuun. *Helsingin Sanomat* 26.7.2024. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000010590890.html> (linkki tarkistettu 23.5.2026)

Tutkimuskirjallisuus

- Ampuja, Marko; Pelevina, Nuppu; Pantti, Mervi; Skenderi, Erjon & Kunelius, Risto (2026) *Kahden lännen välissä: Rajaturvallisuus keskustelun episteeminen hallinta suomalaisessa uutismediassa*. Media & Viestintä 49 (1). <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/177802/122721?acceptCookies=1> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Anderson, Benedict (2007) [1983] *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Billig, Michael (1995) *Banal Nationalism*. Lontoo: SAGE.
- Boyle, Raymond (2006) *Sports Journalism: Context and issues*. Lontoo: SAGE.
- Creedon, Pamela C. (1994) *Women, media and sport. Challenging gender values*. Thousand Oaks: Sage, 3–4.
- Foucault, Michel (2005) [1969] *Tiedon arkeologia*. suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, Juha. (2011) *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hoskins, Andrew & O’Loughlin, Ben (2010) *War and Media: The Emergence of Diffused War*. Cambridge: Polity Press.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) *Diskurssianalyysi: teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Kalliokoski, Jyrki (1996) *Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä: Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen*. Teoksessa: Kalliokoski, Jyrki (toim.) *Teksti ja ideologia: Kirjoituksia kielestä ja vallasta julkisessa kielenkäytössä*. Kieli 9. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kellner, Douglas (2003) *Media Spectacle*. Lontoo: Routledge.
- Kolamo, Sami (2014) *Fifan valtapeli - Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelinä*. Jyväskylän yliopisto.
- Kolamo, Sami (2018) *Mediaurheilu – Tunnetalouden dynamo*. Tampere: Vastapaino.
- Kortti, Jukka (2016) *Mediahistoria – Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin*. Helsinki: SKS.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009) *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto.
- Laine, Antti & Turtiainen, Riikka (2018) *Urheilujournalismi vallan vahtikoirana? Tapauskohtaisessa tarkastelussa huippu-urheilun muutostyötä käsittelevä uutisointi suomalaisissa sanomalehdissä*. Media & Viestintä 41 (4) . <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/77461/38613?acceptCookies=1> (linkki tarkistettu 23.5.2026)

- Laine, Jussi (2021) ”Mediavalta ja kriisin tuottaminen – iltapäivälehdistön harhaanjohtavat analogiat.” Teoksessa Kotilainen, Noora & Laine, Jussi (toim.) *Muuttoliike murroksessa – Metaforat, mielikuvat ja merkitykset*. 155–185. Helsinki: Into.
- Mortensen, Mette & Pantti, Mervi (2023) *Media and the War in Ukraine*. New York: Peter Lang.
- Nurmiainen, Jouko (2007) Johdanto. Teoksessa: Anderson, Benedict. *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Uutismedialiitto (ei pvm) *Pidä silmät auki: juttutekijän opas*. Tuottaja: Sanomalehtien Liitto & Helsingin kaupungin nuorisoasiakeskuksen Nuorten ääni -toimitus. s.19.
<https://www.uutismediakasvatus.fi/wp-content/uploads/sites/4/2020/10/Jutuntekijan-opas.pdf> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne. (2019) *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Sedergen, Jari & Kippila, Ilkka (2009) *Dokumentin ytimessä: Suomalaisen dokumentti- ja lyhytelokuvan historia 1904–1944*. s. 336. Helsinki: SKS.
- Suoninen, Eero (2021) ”Diskurssianalyysi”. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Toim. Jaana Vuori. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettiset-viitekehykset/diskurssianalyysi/> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Vuori, Jaana (2021) ”Retoriikan analyysi”. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Toim. Jaana Vuori. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettiset-viitekehykset/retoriikan-analyysi/> (linkki tarkistettu 23.5.2026)
- Whannel, Garry (2008) *Culture, Politics and Sport: Blowing the Whistle*. Routledge.